

www.árja.no

arjabelodat@gmail.com

Org.nr: 994 392 778

15.mars 2017

Høringsuttalelse til NOU 2016:18 Hjertespråket

Árja viser til Samisk språkutvalgs forslag til tiltak og lovendringer i NOU 2016:18 Hjertespråket. Vi mener at utvalget har gjort en grundig utredning og foreslått mange positive tiltak for å bevare og styrke samiske språk i Norge og det grenseoverskridende arbeidet med samiske språk. Árja slutter seg til Sametingets syn på utredningen med tilhørende forslag til tiltak og lovendringer.

Árjas styre ønsker i tillegg å fremheve særlig følgende som vi anser for å være avgjørende for at alle de samiske språkene skal kunne bevares og videreutvikles:

Innenfor barnehage og opplæring:

Árja støtter forslaget fra Samisk språkutvalg om å lovfeste samiske barns rett til et samiskspråklig barnehagetilbud. Forslaget har støtte fra blant annet Sametinget og Foreldreutvalget for barnehagene (FUB). FUB har fremmet forslag om en slik lovfesting, for å sikre at samiske barn har en rett til å få et barnehagetilbud på sitt samiske språk på samme måte som barnet har en individuell rett til samiskopplæring på skolen. Av de lovforslagene som utvalget kommer med, er dette et av de viktigste å få gjennomført, samtidig som det igangsettes rekrutteringstiltak for å få utdannet flere barnehagelærere og lærere.

Sametingets rolle i samisk språkpolitikk og samisk språkfaglig arbeid

Árja støtter utvalgets forslag når de foreslår at Sametinget tydeligere må skille mellom språkpolitikk og språkfaglig arbeid. Med dagens organisering av Sametinget er språkfaglige spørsmål underlagt politisk styring under Sametingsrådet. Árja har for noe år tilbake fremmet forslag om å etablere et eget samisk utdanningsdirektorat som skal være et faglig selvstendig organ under Sametinget, slik at det blir et klarere skille mellom politikkkutøvelse og språk og opplæringsfaglig arbeid. Vi mener at utvalgets forslag om at Sametinget bør få økt forvaltningsansvar for samiske språk forutsetter en annen organisering av Sametingets fagarbeid enn i dag. Dette er først og fremst et arbeid Sametinget selv gjennom å utøve samenes rett til selvbestemmelse slik denne retten er kodifisert i FNs urfolkserklæring, må bestemme over, i dialog med samiske kunnskapsmiljøer og bevilgende departementer. Sametinget er øverste myndighet i samiske språksaker. Manglende økonomiske

rammer for arbeid med samiske språk er det største hinderet for å få på plass tiltak som har en reell effekt, slik som sterke opplæringsmodeller, språkbadsbarnehager og andre tiltak som forutsetter særskilt finansiering. Árja støtter Sámi Giellagáldu-modellen som fortsatt er under utvikling, men vi ser at en av de største utfordringene for å sikre permanent drift, er skjevheten i finansieringen av dette fagmiljøet. Regjeringen må gjennom det nordiske samarbeidet med Finland og Sverige sikre økonomiske rammer for Sámi Giellagáldu, slik at det ikke blir et ansvar for Sametinget i Norge alene å finansiere driften. Det allsamiske språkarbeidet forutsetter også at Sametinget i Norge foretar et tydeligere skille mellom politikk og fag i språk og opplæringsaker. Sametingets rolle som forvalter av midler til samiske læremidler bør også vurderes på samme måte som det språkfaglige arbeidet. Sametinget har for små rammer til å kunne bevilge tilskudd til større digitale læremiddelprosjekter slik som f.eks Salaby, som ikke finnes på noen samiske språk. Det bør vurderes om de samiske versjonene av slike større læremiddelsatsninger som får tilskudd fra Utdanningsdirektoratet også skal finansieres av Udir i samråd med Sametinget. Dette vil føre til en oppsplitting av forvaltningen av samiske læremidler, som kan ha uheldige virkninger- på den annen side bør nasjonale satsninger slik som Salaby alltid ta utgangspunkt i at de også skal utvikles på samiske språk. Det finnes mange eksempler på nasjonale satsninger innenfor opplæring hvor samiske språkversjoner forutsettes finansiert av Sametinget. Árja ser at språkarbeidet bør organiseres i form av et samisk språkdirektorat eller språkråd som ikke er politisk styrt.

Prosjektbasert samisk språksatsning

Árja viser til at ett av de største utfordringene når det gjelder arbeidet med å sikre en fremtid for samiske språk er at de fleste samiske språktiltak er prosjektbaserte, og dermed mangler nødvendig forutsigbarhet. Vi ser at utvalget også konstaterer at dette er en utfordring og at de foreslår å institusjonalisere mer av språkarbeidet og opplæringsarbeidet gjennom blant annet ressurskoler i byene og språkressurssentre i de ulike språkområdene. Vi er enige med utvalget i at det nå kreves en språksatsning på samiske språk, og at tiltakene som Regjeringen og Sametinget iverksetter, må både ha fokus på lovfesting av individuelle rettigheter til å bruke og lære samisk språk på ulike samfunnsområder, synliggjøring av samiske språk gjennom økt bruk av samisk språk i det offentlige rom, og mer bevisstgjøring rundt hvilke forpliktelser statlige myndigheter har for samiske språk.

Et levende samisk språk forutsetter arenaer hvor samisk språk overføres

Árja mener at Samisk språkutvalg burde ha vurdert den betydningen samisk utmarksbruk har for overføringen av samiske språk til nye generasjoner. Samisk språkopplæring skjer i stor grad utenfor klasserommene. Vi viser til «Samiske tall forteller 9» hvor rapporten redegjør for sammenhengen mellom bruk av samiske språk og barn og unges utmarksbruk. Lover som i sterk grad begrenser adgangen til tradisjonelle høstingsområder har også stor innvirkning på bruken av samiske språk og ordforrådet til barn og unge. Vern av tradisjonelle høstingsområder eller industriinngrep i områdene betyr i samiske områder at lokale høstingstradisjoner ikke kan videreføres, og det påvirker igjen språkutviklingen hos barn og unge. Árja ber om at Sametinget og regjeringen i det videre arbeidet tar hensyn til at samisk språkopplæring sett fra samisk perspektiv ikke kun er begrenset til opplæring i det ordinære skolesystemet. Terminologiutvikling og språkoverføring skjer også i de tradisjonelle samiske næringene og som et ledd i samisk utmarksbruk/kombinasjonsnæring. Innskrenkninger i mulighetene til å høste av naturressursene i samiske områder påvirker ikke bare voksgenerasjonen som driver med utmarkshøsting, det påvirker også kunnskapsoverføringen til barn og unge.

Samiske utdanningskadelidte

Árja viser til at det fortsatt er en generasjon samer som ikke har fått opplæring i hverken norsk eller samisk, og som har store utfordringer med å kommunisere med offentlige etater og ellers også

møter mange hindringer i hverdagen grunnet analfabetisme/ manglende skrive og leseferdigheter. Mange av disse har tidligere organisert seg i foreninger som særlig har vært aktive i Kautokeino og Karasjok, men flere av disse organisasjonene er ikke lenger aktive. Det finnes ingen tall på hvor mange dette gjelder, og dette er for øvrig en gruppe som ikke har ressurser til å gjøre seg hørt og dermed vet man lite om behovene de har. For disse samene har det aldri eksistert et godt hjelpeapparat, og de har heller ikke fått den nødvendige økonomiske kompensasjonen eller oppreisningen for sin manglende skolegang. Det er også slik at det oftest er familiene og pårørende som gjør jobben med å sikre at samer som ikke behersker norsk, får nødvendig informasjon i forhold til de rettighetene de har innenfor helse- og omsorgssektoren, ved kontakt med kommunale og andre myndigheter. Dette har økonomiske konsekvenser for de nærstående, og det burde vært etablert egnede offentlige ordninger som yter den nødvendige hjelp for samer som hverken behersker sitt morsmål samisk skriftlig, eller majoritetsspråket norsk muntlig eller skriftlig. Dette er en gruppe samer som ikke utgjør en stor gruppe, de er i en alder hvor de ikke lenger er yrkesaktive og mange av de er pleietrengende. Árja hadde forventet at Samisk språkutvalg redegjorde for denne gruppen samer som er veldig marginaliserte og ofte glemmes i den offentlige debatten. Árja ønsker at spørsmålet om lese- og skrivehjelp for samiskspråklige eldre skal tas med som ett av temaene som departementet jobber med videre. Sametinget har over flere år hatt en støtteordning for lese- og skrivehjelp for samiskspråklige i Kautokeino, en pilotordning som har vært godt mottatt av brukerne av tjenesten. Etter nedleggelsen av Indre- Finnmark Rettshjelpskontor er det blitt enda vanskeligere å få samiskspråklig bistand til kommunikasjon med offentlige etater, noe denne gruppen samer har merket godt. De som har familie som kan stille opp får ivaretatt sine rettigheter vis-á-vis offentlige etater, mens de som ikke har mulighet til å få slik bistand ofte opplever krenkelsers på grunnleggende rettigheter. Árja mener denne ordningen med lese- og skrivehjelp for samiskspråklige eldre burde være statlig finansiert og permanent så lenge det fortsatt er samer som har behov for slik hjelp. Vi forventer at Sametinget tar opp denne saken ved oppfølgingen av Samisk språkutvalgs forslag, og konsulterer de samiske eldre som har behov for slik språklig og rettslig bistand.

Handlingsplanen for samiske språk: behov for revisjon

Árja etterlyser nye tiltak til Handlingsplanen for samiske språk, og ber departementet om å revidere Handlingsplanen som et av de første oppfølgingstiltakene etter høringen av NOU 2016:18 Hjertespråket. Forslag til revidert handlingsplan bør behandles av Sametingets plenum.

Árjas styre ber departementet oppføre Árja –samepolitisk parti på høringslisten over saker innenfor same/minoritetspolitisk avdeling i KMD.

Árja samepolitisk parti

Per Erik Mudenia

Nestleder

